

„Szafa grająca! Żydowskie stulecie na szelaku i winylu” – wystawa czasowa prezentująca historię muzyki popularnej utrwalonej na płytach gramofonowych Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, luty-maj 2017 r.

Wystawa rozlokowana jest w dwóch salach – większej na parterze oraz mniejszej na piętrze. Na dole prezentowana jest historia kultury popularnej XX wieku w powiązaniu z doświadczeniem żydowskim, utrwalona na szelakowych i winylowych płytach oraz historia żydowskich wynalazców i przedsiębiorców, połączona z prezentacją sprzętu – od pierwszych gramofonów do iPoda.

Salę na piętrze zaaranżowano na klub muzyczny, w którym przy stolikach można wysłuchać współczesnych utworów. Wystawa jest zatem podróżą do świata dźwięku, w której eksponaty są tłem. W przestrzeni ekspozycyjnej zostały wyodrębnione miejsca do indywidualnego odsłuchu wybranych utworów. Osoba z obsługi muzeum wskaże te miejsca i pomoże uruchomić sprzęt.

Na wystawę wchodzi się przez szklane, rozsuwane drzwi na fotokomórkę. Nad wejściem znajduje się plakat. Na białym tle widać gramofon tubowy i figurkę w kształcie psa. U góry i u dołu jest tytuł wystawy, u góry w kolorze czerwonym w języku polskim, poniżej w kolorze niebieskim, w języku angielskim. Napis brzmi: „Szafa grająca! Żydowskie stulecie na szelaku i winylu. 3 lutego – 29 maja 2017”. Pies na plakacie jest biały, z czarnymi uszami i nosem, w typie rasy Jack Russel Terier. Siedzi przy gramofonie, ma głowę zwróconą do tuby, uszy uniesione. Pies jest figurką na drewnianej podstawie.

Drzwi prowadzą do przestronnej sali, dwadzieścia sześć metrów na trzydzieści trzy metry, z wysokim białym sufitem. Wejście jest umieszczone w prawym narożniku krótszej ściany. Przy wejściu znajduje się stanowisko obsługi, tutaj pokazujemy bilet i możemy otrzymać dodatkowe informacje.

W pomieszczeniu jest jedno okno naprzeciw drzwi, z widokiem na Pomnik Bohaterów Getta. Obecnie od zewnątrz przesłania je baner. Wzdłuż sali, w dwóch rzędach, jest osiem białych kolumn. Na lewo, w odległości trzynastu metrów od wejścia, znajdują się spiralne schody. Stopnie schodów są drewniane, biała betonowa balustrada wije się jak wstęga od podłogi do sufitu. Na balustradzie pod skosem widnieje tytuł wystawy, w kolorze czerwonym w języku polskim, pod nim, w kolorze niebieskim w języku angielskim. Przed schodami, poniżej napisu, stoi szafa grająca.

Sala na prawo od schodów ma niebieskie ściany, na lewo czerwone. Podział kolorystyczny łączy się z wydzieleniem tematów. Wzdłuż niebieskiej ściany w gablotach zostały umieszczone gramofony. Z lewej strony, na tle czerwonej ściany rozwieszono wielką kurtynę, a na niej około pięćset okładek płyt. Wszystkie gabloty są w kształcie prostopadłościanów, górna

część jest przeszklona, dolna jest w kolorze białym. Przy każdej z nich na ścianie znajduje się tekst w języku polskim i angielskim. Treść tekstów objaśnia historyczny kontekst przedmiotu.

W pierwszej gablocie znajduje się jeden mały eksponat – iPod 2GB. Jest to symbol końca ery płyt CD, ale jednocześnie początku renesansu płyt winylowych. Kolejne gabloty przenoszą nas do końca XIX i początku XX wieku. Pośród różnych modeli gramofonów jest też gramofon z plakatu. Przy nim stoi figurka psa i dwie płyty w papierowych kopertach. Koperty są kwadratowe, szare, z czarnym napisem: Grammophon. Krój pisma jest taki jak w tytule wystawy i opisach na ścianach, z ozdobną czcionką. Każda koperta ma w środku okrągły otwór, przez który widoczna jest naklejka umieszczona na płycie. Na niej znajduje się pies z głową przy tubie i napis: His Master's Voice. Objaśnienie historyczne na ścianie dotyczy wynalazcy gramofonu i logo wytwórni, w którym pojawił się pies Nipper.

Za rzędem gablot został umieszczony ekran z zapętloną projekcją siedmiominutowego reportażu z 1939 roku, pod tytułem „Jak powstaje płyta”. Przed ekranem jest siedzisko ze słuchawkami, przez które słyszymy ścieżkę dźwiękową filmu. Reportaż pokazuje proces wytwarzania płyt od momentu zapisu dźwięku w studio przez wykonanie matrycy, aż do tłoczenia.

W prawym rogu sali, za ekranem, znajduje się gablota z aparaturą do nagrywania płyt. Urządzenie składa się z okrągłej, obrotowej podstawy oraz ramienia z systemem ryłców. Na lewo od otworu okiennego stoją gabloty na tle niebieskiej ściany. Za naszymi plecami, przed wstęgą balustrady, rozlokowane są stanowiska do słuchania muzyki. Na trzech okrągłych, białych dywanach rozłożone są sakwy do siedzenia, każda w kolorze pomarańczowym, czerwonym lub czarnym. Przy nich stoją lampy. Ich białe, okrągłe klosze przypominają dmuchawce. Na niskich, białych, walcowatych stolikach leżą iPody ze słuchawkami. Na każdym można odtworzyć sześćdziesiąt teledysków z bardzo szerokiego repertuaru, od „Śpiewaka jazzbandu” przez „Skrzypka na dachu”, Boba Dylana, Barbrę Streisand, po współczesne zespoły klezmerskie i muzykę źródeł, do której nawiązuje Karolina Cicha. Teledyski rozmieszczone są na dziesięciu stronach, po sześć utworów. W lewym górnym rogu znajduje się logo: Jew Tube.

Przy ścianie z oknem w jednym rzędzie stoją cztery długie, prostokątne, niskie gabloty, krótszym bokiem do ściany. Prezentowane są w nich katalogi różnych działających w Polsce wytwórni, w tym Syrena-Elektro, Odeon, Columbia oraz kolorowe, ilustrowane wydawnictwa nutowe z muzyką z popularnych szlagierów, na przykład „Umówiłem się z nią na dziewiątą” czy „Sex appeal”. Są tu również kolorowe pudełka na igły do gramofonów, na jednym z pudełek widoczny jest pies z głową przy tubie.

W połowie ściany umieszczona jest pod skosem biała ścianka z nadrukowanymi okładkami ilustrowanych wydawnictw nutowych, katalogów wytwórni oraz płytami szelakowymi. Nad tym wielkim kolażem, w prawym górnym rogu, znajduje się napis: „Historie

z Polski". Wśród tytułów na okładkach są między innymi: „Zatańczmy tango”, „Rebeka”, „Tango Milonga”.

Od ścianki z płytami zaczyna się czerwony obszar. Wzdłuż ścian zostały zawieszony okładki płyt, które tworzą barwny kobierzec. Do metalowej listwy doczepiono folię z kieszonkami, do każdej z nich wsunięto okładkę. Ekspozytor ma wysokość pięciu rzędów okładek. Rozlokowany jest na całej długości czerwonego obszaru, na kształt podkowy. W środku podkowy znajduje się długi podświetlany blat z barowymi stołkami, przy każdym z nich są słuchawki. Na rancie blatu znajduje się napis: „Ta płyta odmieniła moje życie”. Na podłodze naklejona jest okrągła mapa świata o kilkumetrowej średnicy. Zatytułowana jest: „33 obroty w Historii Muzyki Pop”. Pomiedzy kontynentami narysowane są strzałki. Mapa rozciąga się od blatu do strefy niebieskiej, a za nią jest ściana z wejściem.

Ekspozytor okładek najlepiej zacząć oglądać od ściany z wejściem. W tej części zostały umieszczone najstarsze, szare okładki. Przechodząc w stronę okna mijamy bardziej kolorowe, nowsze. Okładki są pogrupowane tematycznie. Pomiedzy daną grupą umieszczono objaśnienie dotyczące prezentowanego gatunku muzycznego. Jest ono wielkości okładki, wsunięte w kieszonkę, wtapia się w kobierzec.

Prezentowane gatunki muzyczne to: kantorzy, piosenki popularne, piosenki z teatru jidysz, komicy, filmy i musicale, muzyka folkowa, folk izraelski, muzyka klezmerska, muzyka arabsko-żydowska, muzyka black&white, pop, izraelski pop, punk, radykalna muzyka żydowska, scena nowej muzyki żydowskiej w Polsce.

Część okładek z kobierca jest powielona na podświetlonym blacie. Siadając przy nim ze słuchawkami na uszach, można wybrać na dotykowym ekranie utwór lub opowieść o nim. Każdy gatunek muzyczny z kobierca ma swój odpowiednik na blacie.

Dalsza część wystawy umieszczona jest na piętrze. Wchodzi się tam spiralnymi schodami. Przed wejściem można zatrzymać się przy szafie grającej Rock Ola. Jest to automatyczne urządzenie do odtwarzania płyt winylowych, które składa się z gramofonu oraz mechanizmu do wybierania płyt. Urządzenie uruchamia się po wrzuceniu monety. Szafa jest do dwóch trzecich wysokości drewniana, w górnej części jest szklana. Przez część szklaną widać gramofon. W prezentowanej na wystawie szafie można wybierać spośród osiemdziesięciu utworów.

Kręcone schody powadzą do tylnych drzwi małej sali wystaw czasowych na poziomie plus jeden. Tyłne drzwi są szklane, przesuwane. Mała sala ma dziewięć metrów szerokości i trzynaście metrów długości. Po lewej stronie stoją dwie kolumny. W ścianie frontowej na wprost nas, na wysokości bioder, jest podłużna, wąska wnęka, a w niej – poziome okno. Na prawo od okna znajdują się frontowe, drewniane drzwi sali prowadzące do foyer.

Przechodząc przez szklane drzwi trafiamy na środek sceny klubu muzycznego. Ta część ekspozycji jest zaaranżowana na klimatyczną przestrzeń, w której odbywają się koncerty. Na scenie jest mikrofon i perkusja. Schodząc ze sceny przechodzimy na widownię. Podobnie jak w klubach mamy tu stoliki, na każdym z nich leżą słuchawki.

W blacie znajduje się ekran dotykowy. Można na nim wybrać do wysłuchania utwory ze współczesnych festiwali muzyki żydowskiej. Na czarnych ścianach wokół rozwieszono są plakaty festiwalowe oraz informacje o współczesnej scenie muzycznej.

Koniec zwiedzania jest swoistym zaproszeniem do własnego doświadczenia muzyki i uczestnictwa w koncertach oraz spotkaniach towarzyszących wystawie.

[Autorka audiodeskrypcji: Monika Marciniak](#)